

NOTES

- (1) Les característiques físiques, descripció ritual i abast geogràfic de les falles pallareses, ribagorçanes i occitanes que encara cremen avui dia han estat investigades i documentades a fons per Sebastià Jordà i Oriol Riart (2010) per a l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA

Adellach, B.; Ganyet, R. *Valls d'Andorra. Geografia i diccionari geogràfic*. Andorra la Vella, 1977.

Amades, J. *El Curs de l'any* (vol IV). Barcelona: Salvat, 1953.

Carlet, Compte. de. «Folklore andorrà». A: *aButlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, n. Núm. 148.

Casacuberta, J. M. *Excursions i sojorns de Jacint Verdaguer a les contrades pirinenques*. Barcelona: Barcino, 1953.

Jordà, S.; Riart, O. *Catalogació de les baixades de falles pirinenques*. Memòria de recerca dels programes de recerca documentació de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya. Barcelona: Centre de Documentació del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, 2010.

Miró, C. «Text en xarxa sobre les falles andorranes», 2008. www.bibliotecanacional.ad/arxiu_pujats/exlibris_2008.pdf.

Palau i Martí, M. *Andorra. Història. Institucions. Costums*. Lleida: Virgili i Pagès, 1987.

Romeu, J. *El foc de Sant Joan*. Barcelona: Barcino, 1953.

Verdaguer, J. *Canigó. Llegenda pirinaica del temps de la Reconquesta*. 1886. Barcelona: Proa, 2002.

Verdaguer, J.; Garolera, N.; Wittlin, K. *Del Canigó a l'Aneto. Edició comentada i il·lustrada de les llibretes d'excursió de 1882 i 1883*. Lleida: Pagès, 2002.

Violant i Simorra, R. *Festes Tradicionals del Pallars*. Barcelona: 1934.

— «Les festes tradicionals del Pallars». A: *aButlletí del Centre Excursionista de Catalunya*. Barcelona, 1953.

— *La Festa Major al Pallars i a la Ribagorça*. Tremp: Garsineu, 1997.

El Maig

La festa i el ritual de la plantada a Òrrius

ipecc

Eva Cerveto Vidal
Mireia Roca Escoda

Aquesta recerca té com a objecte d'estudi la festa del Maig, que se celebra cada any a la localitat d'Òrrius, a la comarca del Maresme. És una festa que té com a protagonista un arbre de grans dimensions que els habitants de la localitat seleccionen, tallen i traslladen col·lectivament fins a la plaça de la vila, on es planta de nou. L'arbre es poda i es guarneix per ser icona de la celebració i dels actes que s'organitzen al seu voltant. Aquests tipus de celebracions de caràcter dendrològic tenen lloc, des de fa molts anys, arreu d'Europa i se celebren al llarg de l'any coincidint amb els solsticis o els equinoccis.

Als Països Catalans les trobem amb noms i rituals diversos: des de les «Festes de l'arbre Maig» i les «Plantades del xop» per primavera; a les hivernals «Festes del pi», els «Arbres de Nadal»; les «Barraques» i «Foguerons» per sant Antoni, o fins i tot, els *Faros* que es construeixen abans de les baixades de falles de principis d'estiu al Pirineu català.⁽¹⁾

Totes aquestes festes tenen un conjunt de característiques i d'elements comuns que apunten a un origen al voltant d'un mateix culte. Ara bé, aquestes celebracions presenten en

l'actualitat una rica mostra de manifestacions culturals que ens suggereixen un culte d'origen incert que, amb el temps, s'ha anat revestint dotant-se de significats diversos.

Aquesta recerca ha tingut per objectiu estudiar quina forma pren aquest significat en el moment actual a la localitat d'Òrrius i quines són les característiques i funcions que fan que aquesta festa es mantingui viva. D'aquesta manera, hem centrat l'anàlisi de la festa a partir dels discursos dels participants, de l'observació i la documentació d'altres festes estudiades⁽²⁾. A partir de la reconstrucció de la història viscuda dels informants més vells⁽³⁾ hem obtingut una perspectiva longitudinal d'aquesta celebració que ens ha permès fer-nos una idea de la transformació d'alguns aspectes de la festa al llarg de varies dècades, molts d'ells inevitables a causa dels canvis socials, econòmics i polítics al llarg del temps, però també de la pervivència del ritual que s'ha mantingut amb pocs canvis formals. A través de la participació dels joves al Maig, en l'actualitat hem pogut estudiar la festa abans, durant i després del ritual a Òrrius, un dels pocs municipis de la comarca que encara avui la manté viva.

La població d'Òrrius ronda els 600 habitants. És un poble situat a la Serralada Litoral Catalana, envoltat de bosc i d'origen rural. Al llarg dels anys, la

■ Els joves transporten el poll a pes del bosc a la plana (2010). MIREIA ROCA I EVA CERVETO

política urbanística municipal ha prioritzat el manteniment d'una estructura de poble petit, sense grans edificacions ni urbanitzacions. Pràcticament tothom es coneix i es troben o coincideixen a la plaça, a la botiga, al club, a la piscina a l'estiu, etc. Les interaccions entre vells i joves són molt presents i freqüents en les dimensions de la vida quotidiana.

La plantada del Maig

La celebració del Maig pot arribar a durar més de dotze hores, però unes setmanes abans els participants ja fan comentaris sobre la festa. Aquesta no es convoca de manera oficial, ni tampoc no es demana cap tipus de permís, ni a l'Ajuntament ni als veïns. Se sobreentén que la festa s'ha de celebrar i que tothom ha de saber quan se celebra el Maig i com. Tot i que ens diuen que és una festa anàrquica, hi ha una estructura interna i una organització determinada. Hi ha dues persones que són

les que nosaltres hem anomenat «dirigents», és a dir, els que coneixen la tècnica i organitzen tot el grup. A banda dels participants hi ha molt pocs espectadors, aproximadament una quinzena de persones. Aquests són gent del poble, entre ells antics dirigents, el mossèn i d'altres persones conegudes pels propis participants.

Es poden distingir diferents fases o moments de la festa: a la tarda s'escull i es talla l'arbre. Un grup d'entre cinc i set joves va a un bosc proper al poble, d'un propietari privat⁽⁴⁾, i escull l'arbre, que ha de tenir unes característiques concretes: que sigui un pollancre, recte, alt (més que el campanar) i amb la copa frondosa. Entre ells, hi ha els dirigents que escullen l'arbre i el tallen amb una motoserra. L'arbre es deixa a punt per ser transportat a la nit al poble.

A mitjanit un grup d'aproximadament 50-60 joves es troba a la plaça i va en

comitiva al bosc on ha deixat l'arbre. El carreguen i tots junts el transporten a pes cap a la plaça. El transport no és fàcil, no hi ha visibilitat, el terreny és abrupte. Es fa per trams, es dirigeix la maniobra, i els joves van seguint les indicacions. El més important d'aquesta fase és que no es trenqui la copa, perquè sinó no es pot plantar i se n'ha d'anar a buscar un altre.

Un cop a la plaça té lloc la plantada que es porta a terme seguint una tècnica concreta que s'ha après de generació en generació: es col·loca una bandera del barça i/o senyera a la copa, i l'arbre s'aixeca amb l'ajuda de les escales, es recolza la copa a la teulada de la sagristia de l'església, i s'encaixa al forat que ja hi ha fet a la plaça amb l'ajuda de cordes que s'estiren per redirigir l'arbre. És l'acte més llarg, pot durar més de dues hores, i de més importància perquè requereix molta atenció perquè ningú prengui mal; a més, és el moment cul-

■ Durant la plantada es recolza l'arbre a la teulada de l'església (2010). MIREIA ROCA I EVA CERVETO

minant de la festa. Hi ha antics dirigents que avaluen i, si cal, aconsellen durant el procés de la plantada, tot i que són els dirigents actuals els qui indiquen les maniobres a realitzar.

A la matinada, quan l'arbre ja està plantat, els participants fan una botifarrada. Aquest acte és secundari, diríem que és com una recompensa pel treball realitzat. Llavors és el moment d'agafar objectes (testos, cadires, etc.) dels patis de les cases o del mobiliari urbà i deixar-los al voltant de l'arbre com a penyores. Gairebé tots els participants entrevistats ens expliquen anècdotes d'aquest moment, tot i que no és una fase en què hi participi la majoria de joves que hi havia a la plantada. Algunes de les accions es preparen amb temps: a vegades expressen, reivindiquen, etc.⁽⁵⁾. Per exemple, un any van tapiar la porta de l'església amb maons; un altre van col·locar les jardineres al mig del carrer major per reivindicar que fos un

carrer exclusiu per a vianants; o d'altres vegades s'agafen objectes a persones concretes del poble per provocar-los.

L'endemà al matí, després de la plantada, els veïns i les veïnes van a recollir aquestes penyores. Hi ha veïns que s'enfaden, n'hi ha que ja ho preveuen i amaguen les coses (sobretot els més vells), n'hi ha que ho recullen al cap d'una setmana i n'hi ha pocs que ho deixen a la plaça. Després la brigada municipal reordena l'espai públic, però l'arbre es deixa plantat a la plaça durant un o dos mesos.

Significat del ritual

La festa del Maig s'ha anat celebrant al llarg de les diferents generacions que viuen a Òrrius. Tot i que els participants expressen una manca d'interès per saber l'origen de la festa, es remeten al passat per justificar la celebració actual: és la tradició el que legitima la festa. El fet de no saber-ne l'origen o el significat per als seus avantpassats no genera cap contradicció als participants, perquè el que dota de significat a la festa és la participació, l'acció d'anar a plantar el Maig.

És una celebració que es transmet oralment a través de les generacions, tant la tradició, en sentit ampli, com els elements que configuren la festa: des de la tècnica de plantar l'arbre fins al procés ritual. El relleu és generacional, passa dels grans als joves, que són els protagonistes. Si bé la forma del ritual s'ha mantingut amb els anys amb poques variacions, el sentit de la festa ha canviat, d'acord amb les transformacions socials que hi ha hagut.

A Òrrius la intervenció de l'Ajuntament a la festa del Maig és, per dir-ho d'alguna manera, passiva. Assolir aquest nivell d'intervenció ha estat una fita de les diferents generacions, que han volgut mantenir la festa al marge de la institucionalització. És així com la festa presenta unes característiques

■ L'arbre es deixa plantat a la plaça del poble (2010). MIREIA ROCA I EVA CERVETO

que no estarien acceptades en l'ordre de la vida quotidiana: es permet ocupar la via pública sense demanar permís i transgredir l'ordre jurídic tot agafant l'arbre d'un propietari particular o entrant als jardins de les cases. La festa legitima el desordre i aquesta legitimitació està tolerada per la permisivitat de l'Ajuntament, que d'alguna manera entreveu com els joves prenen el poder del poble.

El ritual que presenta la festa del Maig en l'actualitat, si bé sembla que hagi mantingut la forma amb el temps, l'associació a algun tipus de culte sagrat, com hauria pogut ser en altres èpoques, no és vigent. Tot i així podem afirmar que l'eficàcia del ritual del Maig emmascara quelcom més que plantar un arbre, alguna cosa que dóna sentit a les persones que hi participen. És a dir, tot i que no es faci un culte a l'arbre, és a través de la festa, de l'acció, que els participants experimenten un sentiment de pertinença. El ritus es converteix en un fi en si mateix, en què les persones poden expressar a través de les seves normes un món diferent a la quotidianitat i viure una experiència col·lectiva.

Malgrat que la festa no presenti una organització i una estructura formalitzada, sí que s'hi poden distingir unes normes implícites i un funcionament més o menys consensuat o, si més no, acceptat i respectat. És a través de la mateixa estructura ritual que s'estableix un ordre determinat, tant en l'estructura externa (forma, actes), com en l'interna (organització dels participants). D'aquesta manera hi ha una estructura i es creen unes dinàmiques pròpies, a través de les quals es desenvolupa la festa de manera ordenada. Aquesta estructura es manté any rere any, amb algunes variacions, i l'estructura interna canvia en funció del perfil dels participants, en funció de l'estructura social del poble, tot i que l'organització segueix el mateix patró.

És general que els participants a la festa siguin persones arrelades al poble, que reafirmen una unitat identitària enfront altres pobles o altres persones no tan establertes al mateix. A través de la festa s'exalta la identitat i es marquen els límits de la comunitat. L'argument de mantenir la tradició, la festa tal com els l'han explicat, minimitza la possibilitat de transformacions, és a dir, que hi participin persones que no estiguin arrelades al poble. Podríem dir que hi ha una resistència ètnica del grup cap a noves persones, que és el que els dóna confiança d'estar en el grup, no volen ser observats per gent de fora, ni barrejar-se amb gent que no la senti com a pròpia. Veiem doncs que, com en tota festa, el Maig no està exempt de tensions. Trobarem persones incloses i persones excloses i aquesta exclusió pot ser deguda tant a actituds personals com a opcions, decisions o afeccions del mateix grup.

Hem copsat que el motor de la festa, el que mou els participants és l'expressió de la seva identitat local, el sentiment de pertinença a un grup social. És així com la funció que exerceix la festa és la cohesió social, on s'emfatitza la importància del grup, del «nosaltres», per davant de les explicacions sobre el ritual de plantar l'arbre. En aquest sentit, es palesa un sentiment i un esperit de complicitat entre tots els participants, que distingeix el Maig d'Òrrius de la resta de Maigs que hem observat.

Per concloure, destaquem que el refús de la institucionalització, la promoció i el caràcter de la participació a la festa són aspectes claus que mostren la singularitat del Maig d'Òrrius. És la natura de la participació, la importància de l'acció per damunt d'altres explicacions, l'exaltació de la identitat, el que genera aquesta cohesió social on els joves promouen el manteniment d'un *ethos*⁽⁶⁾ propi, local, que els han transmès les generacions més grans. ■

NOTES

- (1) Trobem documentació d'aquestes festes a nivell europeu a: Frazer, J. (1890), Eliade, M. (1949), Durkheim, E. (1986), entre d'altres; i a Catalunya: Amades, J. (1952) i, més recentment, Moya, B. (1996), Fàbregas, X. (1979), Delgado, M. (1992), entre d'altres.
- (2) Algunes d'aquestes festes observades són a Canyamars, Sant Llorenç Savall, Folgueroles, etc.
- (3) Aquesta generació, que ara té entre 80 i 90 anys, explica que els seus pares i avis ja ho celebraven, és a dir, que la festa s'ha mantingut viva com a mínim des de fa cinc generacions.
- (4) L'arbre s'agafa sense permís del propietari, però cada any els joves procuren alternar boscos i propietaris.
- (5) A tots aquests objectes els anomenem penyores, escarments o ofrenes, depenent del significat que pren cada acció. Hi ha accions que tenen una intencionalitat, però n'hi ha d'altres que no tenen cap objectiu en concret.
- (6) Parlem d'*ethos* per referir-nos al manteniment d'unes actituds morals col·lectives en relació amb un costum.

BIBLIOGRAFIA

- Amades, J.** «Maig». A: *Costumari català. El curs de l'any* (vol. III). Barcelona: Salvat, 2001 [1952].
- Barth, F.** «Introducció». A: *Los grupos étnicos y sus fronteras*. Ciutat de Mèxic: Fondo de cultura econòmica, 1976.
- Durkheim, E.** *Les formes elementals de la vida religiosa*. Barcelona: Edicions 62, 1987.
- Eliade, M.** «El mayo». A: *Tratado de historia de las religiones. Morfología y dialéctica de lo sagrado*. Barcelona: Círculo de lectores, 1990.
- Frazer, J.** «Capítulo IX i X. El culto de los árboles». A: *La Rama Dorada. Magia y religión*. Madrid: Fondo de Cultura Económica de España, 2001.
- Velasco, H** (coord). *Tiempo de fiesta. Ensayos antropológicos sobre las fiestas en España*. Madrid: Altar, 1982.
- Wittgenstein, L.** *Investigaciones filosóficas*. Barcelona: Edicions 62, 1997.